การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน หมู่บ้านควายห้วยลำพอก ตำบลกุดหวาย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

Eco-Cultural Tourism Management with the Participation of Communities in Huai Lam Phok Area Kut Wai Subdistrict, Sikhoraphum District, Surin Province

ศิวาพร พยัคฆนันท์[1*], อัครเดช สุพรรณฝ่าย[2], อาภาพร บุญประสพ[3]
Siwaporn Phayakkanant[1], Akkharadet Suphannafai[2], Apaporn Boonprasop[3]

Received:30 September 2023 **Revised:** 25 March 2024 **Accepted**: 21 June 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน 2) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชน และ 3) พัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมของหมู่บ้านควายห้วยลำพอก ตำบลกุดหวาย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัย พบว่า หมู่บ้านควายห้วยลำพอก มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม เพราะมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่อยู่ในชุมชนที่มีวิถีความเป็นอยู่และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นทรัพยากรที่ดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว มีการจัดการผลกระทบจากการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ มีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และมีการจัดการข้อมูลเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวและมีศักยภาพบุคลากร สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม พบว่า คนในชุมชนมีส่วนร่วม ทั้งการวางแผนบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การร่วมทำนุบำรุงรักษา การปฏิบัติตามแผนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การติดตามและประเมินผลการท่องเที่ยวและการได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว เมื่อประเมินความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม พบว่า นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ มีความพึงพอใจในการท่องเที่ยว ชุมชนเกิด

[1] อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
โทร. 09-7334-7362 E-mail : siwaporn@srru.ac.th
[2] อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
โทร. 08-1470-2933 E-mail : akkharadet.s@srru.ac.th
[3] อาจารย์ประจำสาขาวิชาบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
โทร. 08-6888-1418 E-mail : jajee_jajee@hotmail.com
[1] Department of Tourism and Hotel Management, Faculty of Management Science Surindra Rajabhat University
Tel. 09-7334-7362 E-mail : siwaporn@srru.ac.th
[2] Department of Public administration, Faculty of Humanities and Socirty Surindra Rajabhat University
Tel. 08-1470-2933 E-mail : akkharadet.s@srru.ac.th
[3] Department of Accounting, Faculty of Management Science Surindra Rajabhat University
Tel. 08-6888-1418 E-mail : jajee_jajee@hotmail.com

การพัฒนาและมีความสุขจากการทำงานร่วมกัน สำหรับการศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ชุมชนร่วมกันพัฒนา 5 ประเด็น คือ 1) เอกลักษณ์ร่วมของชุมชน 2) ความหลากหลายของกิจกรรมท่องเที่ยว 3) ศักยภาพ ของบุคลากรท่องเที่ยว 4) การบริหารจัดการในรูปแบบกลุ่ม และ 5) เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมที่คนในพื้นที่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวร่วมกันต่อไป

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม, การมีส่วนร่วม, ห้วยลำพอก

Abstract

The purpose of this research is 1) to study the potential of organizing eco-cultural tourism with community participation, 2) to study the level of participation and success of community eco-cultural tourism management, and 3) to develop a participatory eco-cultural tourism management model of Huai Lam Phok Buffalo Village, Kut Wai Subdistrict, Sikhoraphum District, Surin Province. The results of the research found that Huai Lam Phok Buffalo Village has the potential to be an eco-cultural tourism destination because it has natural tourism resources in a community with a unique way of life and culture. It is a resource that attracts tourism and has management of impacts from organizing tourism activities. There is knowledge of the value of natural resources, management of tourist attractions, and information management to serve tourists and have potential personnel. For community participation in eco-cultural tourism activities, it was found that people in the community participate in planning and managing tourist attractions, participating in maintenance, following plans for managing tourist attractions, monitoring and evaluating tourism, and receiving benefits from tourism. When evaluating the success of eco-cultural tourism management, it was found that tourists gained experience and were satisfied with tourism. Communities developed and were happy from working together. For studying the model of organizing eco-cultural tourism with community participation, it was found that the community should develop tourism together in 5 areas: 1) community identity, 2) diversity of tourism activities, 3) potential of tourism personnel, 4) group management, and 5) emphasis on participatory processes, to make it an eco-cultural tourism community where people in the area can continue to benefit from tourism together.

Keywords: Eco-Cultural Tourism, Participation of Communities, Huai Lam Phok

บทนำ

จังหวัดสุรินทร์ อยู่ในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2558) มีจุดเด่นคือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์อารยธรรมขอม ภูมิปัญญา วิถีชีวิตและประตูสู่เพื่อนบ้านกัมพูชา ในระยะที่ผ่านมาจังหวัดสุรินทร์มีการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเพิ่มขึ้นอีกหลายแห่งจากฐานทรัพยากรร่วมกันทางธรรมชาติ ทาง

วัฒนธรรมและทางสังคม ทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเป็น แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยไม่ให้เกิดการรบกวนหรือทำความเสียหายแก่ธรรมชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้ การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น โดยพื้นที่หนึ่งของจังหวัดสุรินทร์ที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมได้ คือ พื้นที่ ห้วยลำพอก ตำบลกุดหวาย อำเภอศีขรภูมิ ในบริเวณริมห้วยเป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณที่มีทรัพยากร การท่องเที่ยวที่เป็นจุดเด่น คือ “กระบือหรือควาย” รวมกันหลายร้อยตัว มีวิถีชีวิตของคนริมน้ำ มีวัฒนธรรมประเพณีเก่าแก่ที่ยังสืบทอดและอนุรักษ์ไว้ ถือว่าเป็นชุมชนที่มีศักยภาพตามการประเมินศักยภาพ การท่องเที่ยว กล่าวคือมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จะสามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจ ในรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวสอดคล้องกับวิถีชีวิต วิถีความเป็นอยู่ วิถีวัฒนธรรมชุมชนและนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมได้

การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ที่ได้มีการพัฒนาและจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวมาระยะหนึ่งแล้ว แต่เป็นการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามศักยภาพของแต่ละหมู่บ้าน ประเด็นที่นักวิจัยทำการศึกษา คือ การประเมินศักยภาพ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวหรือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ย วตามนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐ ซึ่งมีการกำหนดแผนแม่บทภายใต้แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ประเด็นที่ 5 ด้านการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ 1 การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม ที่ได้ให้ความสำคัญกับฐานทุนวัฒนธรรมของพื้นที่ การเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า บริการและแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวสร้างสรรค์และวัฒนธรรม รวมทั้งยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาระบบนิเวศการท่องเที่ยว ที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย โดยประเด็นยุทธศาสตร์ดังกล่าว มีความสอดคล้องกับพื้นที่วิจัย ที่ชุมชนหรือหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจะสามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนาพื้นที่และจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมหมู่บ้านควายห้วยลำพอก เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติได้ ซึ่งจะทำให้การท่องเที่ยวเกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชนทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีหมู่บ้านควายห้วยลำพอก ตำบลกุดหวาย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนในหมู่บ้านควายห้วยลำพอก ตำบลกุดหวาย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

3. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีหมู่บ้านควายห้วยลำพอก ตำบลกุดหวาย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

กรอบแนวคิดการวิจัย

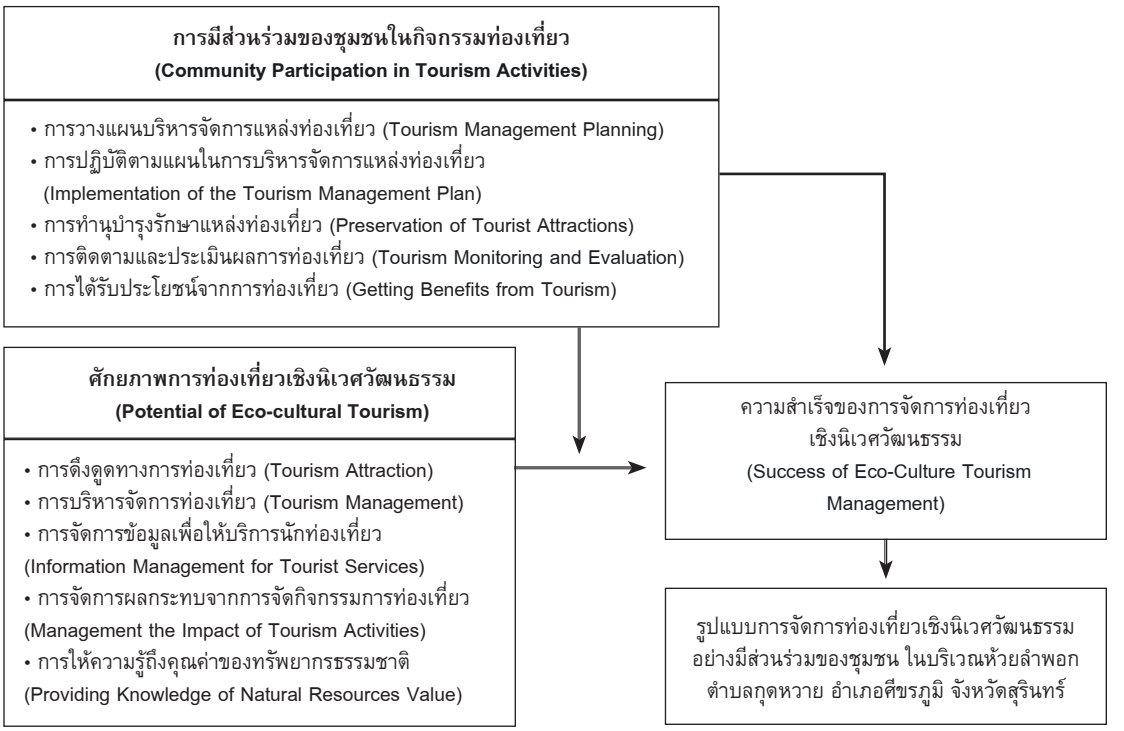

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย เกิดจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ แนวคิดทรัพยากรการท่องเที่ยว แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวคิดการมีส่วนร่วม โดยนักวิจัยได้กำหนดความหมายของ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ว่าหมายถึง การเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติโดยไม่ให้เกิดการรบกวนหรือทำความเสียหายแก่ธรรมชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณและสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะ ทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น และการวิจัยนี้เป็นการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมท่องเที่ยว ความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในหมู่บ้านควายห้วยลำพอก ตำบลกุดหวาย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยประยุกต์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสม คือ การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัย ประกอบด้วย 3 หมู่บ้าน คือ บ้านสมบูรณ์ บ้านสะดีย์และบ้านโคกสนวน ตำบล กุดหวาย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

กลุ่มตัวอย่างและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แยกตามวิธีการวิจัย กล่าวคือ

1. การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม (questionnaire) เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชน และความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จากประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมท่องเที่ยว โดยนักวิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างดังนี้ 1) สมาชิกชุมชนที่ทำประมงพื้นบ้านที่มีเรือประมงที่มีความพร้อมนำนักท่องเที่ยวล่องเรือชมระบบนิเวศ 2) กลุ่มแม่บ้านที่มีศักยภาพประกอบอาหารและเครื่องดื่ม 3) สมาชิกชุมชนที่นำควายไปเลี้ยงในห้วยลำพอก 4) สมาชิกกลุ่มทอเสื่อกก 5) ผู้ประกอบการร้านค้าชุมชน ร้านอาหารและสินค้าที่ระลึกในชุมชน 6) ผู้นำชุมชน และ 7) บุคลากรหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมหรือการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว โดยให้ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้านกำหนดรายชื่อหมู่บ้านละ 50 คน รวม150 คน ทั้งนี้ นักวิจัยสามารถเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้จำนวนทั้งสิ้น 137 คน คิดเป็นร้อยละ 91.33 ของทั้งหมด ซึ่งมีจำนวนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด (Aaker, Kumar and Day. 2001) ซึ่งถือว่าข้อมูลยอมรับได้

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจาก 1) แบบสำรวจ (survey) เพื่อบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน สภาพแวดล้อม ศักยภาพชุมชน ตามแนวคิดองค์ประกอบการของการท่องเที่ยว และบรรยากาศการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของทั้ง 3 หมู่บ้าน 2) แบบสัมภาษณ์ (interview) เพื่อสอบถามประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญาผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ทำการสัมภาษณ์จนกว่าข้อมูลจะซ้ำ 3) การประชุมกลุ่มย่อย (focus group discussion) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการคัดเลือก แบบเจาะจงจากตัวแทนประชาชนจำนวน 9 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน ตัวแทนองค์กรบริหารส่วนตำบลกุดหวาย 1 คน ตัวแทนสำนักงานชลประทานจังหวัดสุรินทร์ 1 คน และตัวแทนภาควิชาการ จำนวน 1 คน รวมจำนวน 15 คน เพื่อหารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการร่วมกันบริหารจัดการการท่องเที่ยว

การสร้างและการพัฒนาเครื่องมือ

ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ โดยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศักยภาพการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมและความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยว เพื่อเป็นแนวทางและนำมาประยุกต์ ในการสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม เมื่อสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามแล้วได้เสนอต่อ ที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อพิจารณาความเหมาะสม ความถูกต้องของการใช้ภาษาและความครอบคลุมเนื้อหาของการวิจัย และทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try -Out) กับประชากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มประชากร จำนวน 30 รายแรก โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach. 1970) มีค่าระหว่าง 0.744-0.926 ซึ่งมากกว่า 0.6 จึงถือว่า ค่าความเชื่อมั่นของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมดยอมรับได้ (Hair and others. 2006) ส่วนการหา ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination Power) เพื่อพิจารณาว่าข้อคำถามหรือตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย สามารถ

จำแนกกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามได้หรือไม่ โดยการหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามกับคะแนนรวมของแบบสอบถามทั้งฉบับ (Item-total Correlation) พบว่า ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามกับคะแนนรวม ของแบบสอบถามทั้งฉบับ (Item-total Correlation) มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.40 ขึ้นไป (Johnson-Conley. 2009)

หลังจากรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาจัดระบบ หมวดหมู่ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถามด้วยการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ใช้วิธีการประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์หาค่าทางสถิติ คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) และการวิเคราะห์ ความถดถอยแบบพหุคูณ (Multi Regression Analysis) สำหรับข้อมูลจากการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้นำมาตรวจสอบข้อมูลสามเส้า และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการศึกษา

1. ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีหมู่บ้านควายห้วยลำพอก ตำบลกุดหวาย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

จากการสำรวจบริบทชุมชน และการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า

1.1 บริบทการท่องเที่ยวชุมชนห้วยลำพอก ตำบลกุดหวาย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

ห้วยลำพอก เกิดจากลุ่มน้ำมูลซึ่งเป็นลุ่มน้ำหลัก และห้วยทับทันซึ่งเป็นลุ่มน้ำรอง ที่เกิดขึ้นจากสภาพธรรมชาติที่ราบลุ่ม เป็นแหล่งรวมน้ำจากเทือกเขาพนมดงรัก ไหลผ่านหลายพื้นที่ในจังหวัดสุรินทร์ คือ พื้นที่อำเภอกาบเชิง อำเภอสังขะ อำเภอลำดวน เข้าเขตอำเภอศีขรภูมิที่ตำบลตรมไพร แล้วจึงไหลรวมกันที่ห้วยลำพอก ซึ่งตั้งอยู่ตามเส้นทางสุรินทร์-ศรีสะเกษ ถนนหมายเลข 226 อยู่ห่างจากตัวเมืองสุรินทร์ ประมาณ 38 กิโลเมตร ปัจจุบันมีสภาพเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดกลาง อยู่ในประเภทเขื่อนดิน ก่อสร้างเสร็จพ.ศ.2498 ครอบคลุมพื้นที่โครงการชลประทาน จำนวน 9,715 ไร่ เป็นพื้นที่ชลประทาน 8,832 ไร่

พื้นที่บริเวณห้วยลำพอกเป็นแหล่งรวมอารยธรรมโบราณของกลุ่มชาติพันธ์ เขมร ลาว และกูย มีอ่างลำพอกเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน และหากพิจารณาองค์ประกอบ ด้านการท่องเที่ยว (5As) ที่เป็นปัจจัยสำคัญของการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า

1.1.1 สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะจูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนห้วยลำพอกมีสิ่งดึงดูดใจทั้งทางธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นที่สำคัญ ได้แก่

1) อ่างเก็บน้ำห้วยลำพอก

อ่างเก็บน้ำลำพอก เป็นแหล่งน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ตลอดทั้งปี เป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจในบรรยากาศที่สวยงาม มีแหล่งอาหารทางธรรมชาติที่เกิดจากอ่างลำพอก เช่น ปลากด ปลาตะเพียน ปลาช่อน กุ้งฝอย กุ้งแม่น้ำ หอย ฯลฯ พืชน้ำที่สามารถนำมาเป็นอาหารได้ เช่น สายบัว ผักกูด ผักแว่น และพืชที่สามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในครัวเรือนได้ เช่น ต้นกก หญ้าคา นอกจากนี้ ยังมีป่าดงดิบขนาดใหญ่ที่เป็นแหล่งอาหารที่อุดมไปด้วยของป่านานาชนิด

2) วิถีควายน้ำและวิถีชีวิตริมน้ำ

ในบริเวณห้วยลำพอก มี 3 หมู่บ้าน ที่มีทำเลที่ตั้ง บ้านเรือนชาวบ้านตั้งอยู่ริมน้ำ คือ บ้านสมบูรณ์ บ้านสะดีย์ บ้านโคกสนวน คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ทำนา เลี้ยงกระบือและโค เนื่องจากบ้านเรือนตั้งอยู่ริมห้วยลำพอก หลายครอบครัวจึงไม่มีพื้นที่ทุ่งนาสำหรับเลี้ยงควาย ทำให้มีวิถีชีวิต ที่แตกต่างจากชุมชนอื่นๆ คือ ชาวบ้านจะต้อนควายหลายร้อยตัวไปเลี้ยงในห้วยลำพอก จึงเป็นที่มาของคำว่า “ควายน้ำ”

จากวิถีชีวิตข้างต้น ทำให้วิถีควายน้ำกลายเป็นสิ่งที่โดดเด่นและน่าสนใจ ชาวบ้านจะพายเรือเลี้ยงควายซึ่งเป็นการดำเนินวิตประจำวันเหมือนในอดีตที่บรรพบุรุษปฏิบัติมา มีการปล่อยให้ควายหากินตามธรรมชาติในช่วงกลางวัน (10.00 - 15.00 น.) กินต้นบัวเล็กๆ หรือหญ้าใต้น้ำเป็นอาหาร เมื่อถึงเวลาเย็นเจ้าของจะพายเรือลงน้ำเพื่อต้อนควายกลับเข้าคอกตามปกติ แต่ก็จะมีบางตัวที่ไม่กลับคอก ก็จะอาศัยอยู่บนเกาะกลางอ่างเก็บน้ำเป็นระยะเวลาหลายวันหรือหลายสัปดาห์ บางครั้งก็พบว่าควายคลอดลูกอยู่บนเกาะกลางน้ำ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่หาดูได้ยาก ชุมชนแถบนี้จึงได้อนุรักษ์การเลี้ยงควาย ข้อมูลเบื้องต้นพบว่า ทั้ง 3 หมู่บ้านมีจำนวนควายรวมกันเกือบ 700 ตัว ได้แก่ บ้านสมบูรณ์ จำนวนประมาณ 300 ตัว (เอกราช นันทาดี, สัมภาษณ์. 2565: มีนาคม 6) บ้านสะดีย์ จำนวน 328 ตัว (บุญวัน กำลังหาญ, สัมภาษณ์. 2565: มีนาคม 6) บ้านโคกสนวน จำนวนประมาณ 60 ตัว (สิทธิชัยบุญส่ง นิสัยกล้า, สัมภาษณ์. 2565: มีนาคม 6)

นอกจากนี้ ชาวบ้านยังมีวิถีการหากินเลี้ยงปากท้องด้วยประมงพื้นบ้าน มีกลุ่มประมงพื้นบ้าน จำนวนมากกว่า 100 คนที่พึ่งพาห้วยลำพอกในการเป็นแหล่งอาหาร โดยมีกิจกรรมประมงพื้นบ้าน ได้แก่ การออกเรือจับปลา หว่านแห การยกเย๊าะ การดักกุ้ง เป็นต้น ชาวบ้านจะหากินแค่พออิ่ม เพื่อนำไปอาหารสำหรับครอบครัวและแบ่งปันให้คนอื่นๆ และเนื่องจากชุมชนยังต้องพึ่งพิงกับธรรมชาติจึงต้องมีการดูแลให้ห้วยลำพอกมีความอุดมสมบูรณ์เพื่อให้เป็นแหล่งอาหาร แหล่งความสุข แหล่งนัดพบ สร้างสัมพันธ์ของคนในชุมชน (สมหมาย มุ่งงาม, สัมภาษณ์. 2565: เมษายน 10)

ภาพประกอบ 2-3 วิถีควายน้ำและประมงพื้นบ้านริมน้ำ
ที่มา ถ่ายภาพโดยผู้เขียน

3) วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ชุมชนมีวัฒนธรรม ประเพณี ที่สำคัญคือ

- ประเพณีแห่กฐินทางเรือ การทอดกฐินสามัคคีทางน้ำเพื่อสืบสานประเพณีดั้งเดิม โดยชาวบ้านได้ร่วมกันนำเรือเข้าร่วมขบวนกว่า 20 ลำ ล่องเรือมาตามอ่างลำพอก เพื่อนำกองกฐินสามัคคีกว่า 200 กอง ไปพักที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมสากล หรือ “ริมธารธรรมสถาน” บ้านสมบูรณ์ ตำบลกุดหวาย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ แล้วร่วมกันจัดงานฉลองกองกฐิน

- ประเพณีแซนโฎนตา หรือแซนโดนตา เป็นประเพณีเซ่นไหว้ผีและบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายเขมร เป็นการรำลึก อุทิศส่วนกุศลแด่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ในชุมชนจัดแประเพณีตั้งแต่ วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 10 เรียกว่า “ไถงเบ็ณฑ์ตู๊จ หรือวันเบ็ณฑ์ตู๊จ” หรือวันสารทเล็ก ถือว่าเป็นวันเริ่มงาน วันแรก ช่วงเวลาระหว่างนั้นภาษาท้องถิ่นสุรินทร์เรียกว่า “วันกันซ็อง (กันสงฆ์) หมายถึงการปรนนิบัติวัตถากต่อพระสงฆ์ จนกระทั่งถึงการทำบุญครั้งใหญ่ในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 เรียกว่า “ไถงเบ็ณฑ์ธม” หรือวันเบ็ณฑ์ธม” (บางคนสะกดว่า เบ็นธม) หรือวันสารทใหญ่

- ประเพณีตักบาตรข้าวเม่า หรือปะเอ๊าะเปรี๊ยแค เป็นประเพณีโบราณของคนเชื้อสายเขมรที่แทบไม่หลงเหลือให้เห็นในชุมชนอื่น แต่ชาวบ้านสะดีย์ ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน จัดขึ้น ในช่วงกลางคืนในวันพระจันทร์เต็มดวงของวันลอยกระทง มักจะตรงกับช่วงที่ชาวบ้านเกี่ยวข้าว และนำข้าวมาทำข้าวเม่าและนำมาทำบุญใส่บาตรร่วมกัน และจะมีกิจกรรมการเสี่ยงทายฟ้าฝนของฤดูกาลถัดไปด้วย

- กิจกรรมเรือมตรด หรือ รำตรด คือ รำตรุษสงกรานต์ เป็นการละเล่นพื้นบ้านของชาวอีสานใต้มาตั้งแต่โบราณ มีความเชื่อเป็นการละเล่นเพื่อความสนุกสนานในวันขึ้นปีใหม่ของชาวไทยสมัยก่อนที่ใช้เดือนเมษายนของทุกปีเป็นวันขึ้นปีใหม่ รวมถึง 3 ชุมชนในบริเวณห้วยลำพอก ที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมรจะเล่นเรือมตรดเพื่อเป็นการพักผ่อนหย่อนใจจากการตรากตรำทำงานหนักมาเป็นเวลานาน การเรือมตรดนี้จะร้องรำไปตามหมู่บ้านทุกหลังคาเรือน เมื่อถึงบ้านใครเป็นธรรมเนียมเจ้าของบ้านจะออกมาต้อนรับและมอบจตุปัจจัย เครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ ให้แก่ผู้เล่นเรือมตรด เพื่อรวบรวมนำไปถวายวัดต่อไป

- กิจกรรมเรือมอันเร แปลว่า “รำสาก” เป็นการละเล่นของชาวไทยเชื้อสายเขมรจังหวัดสุรินทร์ที่เล่นกันในเดือนห้า (แคแจด) ซึ่งถือเป็นวันพักผ่อนประจำปีมาแต่โบราณ เรียกว่า “งัยตอม” โดยถือเอาวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 เป็นวันขึ้นปีใหม่ ชาวบ้านจะพากันหยุดทำงาน 2 ช่วง ช่วงแรกหยุด 3 วัน วันขึ้น 1 ค่ำ ถึง วันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 5 เรียกว่า “ตอมตู๊จ” ช่วงที่สองหยุด 7 วัน เรียกว่า “ตอมทม” วันแรม 1 ค่ำถึงวันขึ้น 7 ค่ำ เดือน 5 การหยุดในช่วงที่สองนี้ก่อนจะมีการหยุดพักผ่อน ชาวบ้านจะก่อเจดีย์ทรายที่วัด ใกล้บ้าน ในวันขึ้น 14 ค่ำ พอเช้าวันขึ้น 15 ค่ำ ทำบุญตักบาตร หลังจากนั้นก็จะหยุด 7 วัน ในช่วงนี้เองเป็นการเปิดโอกาส ให้หนุ่มสาวที่รักใคร่ชอบพอกันได้มาพบประกันด้วยการละเล่นพื้นบ้านที่เรียกว่า “เรือมอันเร”

1.1.2 การเดินทางมาแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) หมู่บ้านควายห้วยลำพอก อยู่ห่างจากอำเภอเมืองสุรินทร์ 48 กิโลเมตร ตามเส้นทางหลวง 226 และทางหลวงชนบท มีถนนลาดยางตลอดเส้นทาง ยังไม่มีรถบริการสาธารณะที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สำหรับการเดินทางระหว่างแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน จะมีบริการรถจักรยานและยานพาหนะชุมชน (เอกราช นันชาดี. สัมภาษณ์. ธันวาคม 2565)

1.1.3 การบริการที่พัก (Accommodation) มีการบริการที่พักให้กับนักท่องเที่ยวลักษณะที่พักโฮมสเตย์ในบ้านสมบูรณ์ จำนวน 6 หลัง โดยจัดห้องพักให้นักท่องเที่ยวพักร่วมกับเจ้าของบ้านและมีบริการอาหารเครื่องดื่มสำหรับนักท่องเที่ยว (เอกราช นันชาดี. สัมภาษณ์. ธันวาคม 2565)

1.1.4 กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) เป็นกิจกรรมที่ชุมชนจัดให้กับนักท่องเที่ยว ดังนี้

1. กิจกรรมนั่งเรือชมควายห้วยลำพอก เป็นกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น ในปี พ.ศ.2558 จากกิจกรรมบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ซึ่งได้เห็นถึงศักยภาพทรัพยากรของชุมชนที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ จึงได้ริเริ่มจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนและทำการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว (อัครเดช สุพรรณฝ่าย, สัมภาษณ์. 2565: เมษายน 19) จึงกลายเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน โดยชุมชนจะนำเรือประมงพื้นบ้านนำนักท่องเที่ยวชมวิถีควายน้ำ ในห้วยลำพอก เรือลำหนึ่งสามารถบรรทุกนักท่องเที่ยวได้ 2 คน มีบริการเสื้อชูชีพ น้ำดื่มและขนมพื้นบ้าน ในระหว่างล่องเรือ โดยชาวประมงนอกจากจะมีหน้าที่นำชมแหล่งท่องเที่ยวแล้วและทำหน้าที่เป็นนักเล่าเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนกับควาย อธิบายเกี่ยวกับสัตว์น้ำและพืชน้ำนำเก็บดอกบัว โดยใช้เวลาในการล่องเรือ 60-120 นาที โดยคิดค่าบริการนั่งเรือลำละ 350 บาท

ภาพประกอบ 4-5 กิจกรรมนั่งเรือชมควาย
ที่มา ถ่ายภาพโดยผู้เขียน

2. ฐานเรียนรู้การทอเสื่อกก เป็นฐานเรียนรู้ที่ตั้งอยู่ที่บ้านสมบูรณ์ และบ้านโคกสนวน มีสมาชิกกลุ่มจำนวนประมาณ 30 คน เนื่องจากเป็นชุมชนริมน้ำ จึงมีกกขึ้นจำนวนมาก ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีอาชีพเสริม คือ การทอเสื่อกก จุดเด่นของการทอเสื่อกกของชุมชนที่ไม่เหมือนชุมชนอื่น คือ การทอเสื่อโดยไม่ใช้กี่ทอ แต่เป็นการทอด้วยมือและเท้า เสื่อมีลวดลายเรียบง่าย สีสันไม่ฉูดฉาด นอกจากนี้ บ้านสมบูรณ์ยังมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื่อกกดั้งเดิม มาเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทของที่ระลึกจากกก เช่น หมวก ที่รองจาน แจกัน เป็นต้น

3. ฐานแปรรูปอาหารจากปลาและการทำอาหารพื้นบ้าน เป็นจุดเด่น ของทั้ง 3 ชุมชน เนื่องจากห้วยลำพอกเป็นห้วยที่มีความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านจึงออกหาปลา จับกุ้งทุกวัน ยกเว้นในช่วงที่ประมงห้ามจับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่ คือ ช่วงเดือน มิถุนายน - สิงหาคม ชาวบ้านจึงมีทักษะการทำอาหารจากสัตว์น้ำที่จับได้ เช่น หมกปลา

ทอดมันกุ้งตัวเล็ก ต้มปลา และแปรรูปอาหารจากปลา ได้แก่ ปลาส้ม ปลาร้า เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเมนูอาหารพื้นบ้านอื่นๆ และถูกนำมาเป็นเมนูบริการอาหารแก่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะเมนูขนมพื้นบ้านของจังหวัดสุรินทร์ เช่น 1) ขนมเนียล เป็นขนมของชาวเขมรโบราณที่สืบทอดกันมา ขนมมีหน้าตาคล้ายพิซซ่า จึงได้เรียกกันว่าพิซซ่าเขมร ปัจจุบันมีคนทำเป็นค่อนข้างน้อย 2) อันซอมกระบองหรือข้าวต้มด่าง ใช้ข้าวเหนียวผสมด้วยน้ำด่าง ห่อด้วยใบกล้วยเป็นรูปสามเหลี่ยม เวลาทานอาจจิ้มกับน้ำตาล ข้าวต้มด่างจะถูกมัดเป็นพวงโดยมีความเชื่อว่าเป็นการทำให้เกิดความสามัคคีปรองดอง อยู่รวมกันเป็นหมู่คณะ 3) ขนมกันเตรือม หรือโดนัทเขมร ใช้แป้งข้าวเจ้าเป็นส่วนประกอบสำคัญ มักใช้ในการเซ่นไหว้งานบุญต่างๆ โดยเฉพาะ ประเพณีแซนโฎนตา งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน 4) อันซอมเซลอะโดง หรือแปลเป็นไทยว่า ข้าวต้มใบมะพร้าว ทำจากข้าวเหนียวผสมเนื้อมะพร้าว กล้วยน้ำว้า น้ำตาล แล้วห่อด้วยใบมะพร้าวให้มีลักษณะเป็นท่อนยาว มัดด้วยเชือก มักจะในช่วงงานเทศกาลประเพณี วันเข้าพรรษา งานบวช งานแต่งงาน แซนโฎนตา เป็นต้น

1.1.5 สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ภายในชุมชนมีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ได้แก่ ไฟฟ้า ระบบประชาชุมชน เครือข่ายและสัญญาณอินเตอร์เน็ต ร้านค้า ร้านอาหาร โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

1.2 การศึกษาระดับศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนในหมู่บ้านควายห้วยลำพอก ตำบลกุดหวาย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนใน 6 ด้าน พบว่า คะแนนโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีคะแนนมากที่สุด คือ การดึงดูดทางการท่องเที่ยว ($\bar{X}$=4.28) ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่า 4.00 คือ การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X}$=3.88) การจัดการข้อมูลเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว ($\bar{X}$=3.70) และศักยภาพบุคลากร ($\bar{X}$=3.69) ดังข้อมูลตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในภาพรวมทุกด้าน

ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว	$\bar{X}$	S.D.	ระดับศักยภาพ
ด้านการดึงดูดทางการท่องเที่ยว	4.28	.382	ระดับมาก
ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว	3.88	.388	ระดับมาก
ด้านการจัดการข้อมูลเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว	3.70	.570	ระดับมาก
ด้านการจัดการผลกระทบจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว	4.24	.425	ระดับมาก
ด้านการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ	4.00	.452	ระดับมาก
ด้านศักยภาพบุคลากร	3.69	.887	ระดับมาก
รวม	**3.97**	**.351**	**ระดับมาก**

จากการศึกษาข้างต้นสรุปว่า หมู่บ้านควายห้วยลำพอก มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทรัพยากรเชิงนิเวศและทรัพยากรเชิงวัฒนธรรม คือ ชุมชน มีสัตว์ พืช แหล่งธรรมชาติ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ งานหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีความดั้งเดิม เป็นเอกลักษณ์ แหล่งท่องเที่ยว มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน มีกิจกรรมท่องเที่ยวตามความสนใจเฉพาะของนักท่องเที่ยว รวมทั้ง มีระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่ได้รับการยอมรับจากคนในท้องถิ่น ไม่เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ ในพื้นที่ แต่สิ่งที่ชุมชนยังต้องพัฒนาเพิ่มเติมคือ การจัดการข้อมูลโดยเฉพาะสื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย น่าสนใจ รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านระบบนิเวศและการอนุรักษ์ เพื่อให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความรู้ต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว

2. ระดับการมีส่วนร่วมและความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนในหมู่บ้านควายห้วยลำพอก ตำบลกุดหวาย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

2.1 การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม มีคะแนนโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีคะแนนมากที่สุด คือ ด้านการวางแผนบริหารจัดการ และด้านที่มีคะแนนน้อยที่สุด คือ การได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ($\bar{X}$=3.59) ดังข้อมูลตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวภาพรวมทุกด้าน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
การวางแผนบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	4.47	.542	ระดับมาก
การปฏิบัติตามแผนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	4.25	.396	ระดับมาก
การร่วมทำนุบำรุงรักษาในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว	4.39	.455	ระดับมาก
การร่วมติดตามและประเมินผลในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว	4.25	.527	ระดับมาก
การได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว	3.59	.711	ระดับมาก
รวม	**4.19**	**.386**	**ระดับมาก**

2.2 ความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.32) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด คือ ข้อคนในชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกัน ชุมชนเกิดการพัฒนา มีความเข้มแข็ง ($\bar{X}$=4.57) และข้อนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนมีความสุขร่วมกัน จากการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว ($\bar{X}$=4.57) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การท่องเที่ยวส่งผลกระทบ ด้านลบ เช่น ผลกระทบต่อระบบนิเวศ/สิ่งแวดล้อม/ความสงบเรียบร้อยในชุมชน ($\bar{X}$=3.72) ดังข้อมูล ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับระดับความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม

ความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความสำเร็จ
1. มีนักท่องเที่ยว/นักทัศนาจร เข้ามาเที่ยวในชุมชนสม่ำเสมอตลอดทั้งปี	4.34	.843	ระดับมาก
2. คนในชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกัน ชุมชนเกิดการพัฒนา มีความเข้มแข็ง	4.57	.616	ระดับมากที่สุด
3. นักท่องเที่ยวแสดงออกที่ทำให้รับรู้ได้ว่ามีความพึงพอใจและได้รับประสบการณ์ที่ดีจากการจัดการท่องเที่ยว	4.45	.606	ระดับมาก
4. การท่องเที่ยวส่งผลกระทบด้านลบ เช่น ผลกระทบต่อระบบนิเวศ/สิ่งแวดล้อม/ความสงบเรียบร้อยในชุมชน	3.72	.725	ระดับมาก
5. นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนมีความสุขร่วมกันจากการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว	4.57	.793	ระดับมากที่สุด
รวม	**4.32**	**.381**	**ระดับมาก**

จากการศึกษาข้างต้นสรุปว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยว เชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนตั้งแต่กระบวนการวางแผน การจัดกิจกรรมท่องเที่ยว การทำนุบำรุง แหล่งท่องเที่ยวและร่วมติดตามประเมินผลการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ ชุมชนยังมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ไม่มากนัก โดยเฉพาะประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจที่ได้รับผลตอบแทนเป็นตัวเงิน แต่พบว่าประโยชน์ ที่ชุมชนได้รับร่วมกันคือความภาคภูมิใจและความรู้สึกหวงแหนในความเป็นท้องถิ่นร่วมกัน

3. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีหมู่บ้านควายห้วยลำพอก ตำบลกุดหวาย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

จากการประชุมกลุ่มย่อยกับตัวแทนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า ชุมชนมีข้อสรุปเกี่ยวกับท่องเที่ยวร่วมกัน โดยหากวิเคราะห์ตามองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว (5A) คือ 1) ชุมชนมีสิ่งดึงดูดใจและกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กิจกรรมท่องเที่ยวที่เที่ยวทั้งปี และกิจกรรมท่องเที่ยวตามฤดูกาล 2) ชุมชนมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่จัดบริการโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เช่น การให้บริการอาหารเมนูจากวัตถุดิบที่มาจากชุมชน และเป็นสินค้าชุมชนเพื่อจำหน่ายและให้บริการนักท่องเที่ยว 3) ชุมชนมีที่พักแบบโฮมสเตย์ โดยชุมชนที่มีความพร้อมในการให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ คือ บ้านสมบูรณ์ จำนวน 12 หลัง ที่มีศักยภาพพร้อม ในการให้บริการนักท่องเที่ยว 4) ชุมชนมีความสะดวกในการเข้าถึง โดยรูปแบบการเดินทางที่ชุมชนสามารถให้บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งในชุมชนและได้ คือ รถจักรยาน รถสามล้อพ่วง และรถไถนาเดินตาม เป็นต้น แต่การจัดการท่องเที่ยวดังที่กล่าวมา เป็นการดำเนินการ ตามแต่ละศักยภาพของแต่ละหมู่บ้าน ไม่ได้มีการวางแผนจัดการท่องเที่ยว ใช้ทรัพยากรหรือพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวร่วมกัน ทำให้ขาดความเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีในแต่ละหมู่บ้าน โดยถ้าหากมีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวร่วมกันก็จะทำให้ทั้ง 3 หมู่บ้าน ใช้ทรัพยากรร่วมกันได้อย่างคุ้มค่าและทำให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์ร่วมกันมากขึ้น

ดังนั้น รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของหมู่บ้านควายห้วยลำพอก ควรพัฒนา ใน 5 ประเด็น คือ 1) ประเด็นเอกลักษณ์ร่วมกันของชุมชน ควรมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่แสดงให้เห็นศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยเน้นเรื่องวิถีชุมชนริมน้ำ วิถีควายน้ำ วัฒนธรรมประเพณีเฉพาะถิ่น ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่ชุมชนมีร่วมกันและเป็นเอกลักษณ์ไม่เหมือนชุมชนอื่นๆ 2) ประเด็นความหลากหลายของกิจกรรมท่องเที่ยว ซึ่งต้องผสานการท่องเที่ยวใน 2 รูปแบบ คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม เนื่องจาก 3 หมู่บ้านมีศักยภาพด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่แตกต่างกัน ดังนั้นจะต้องเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนริมน้ำห้วยลำพอก ซึ่งจะทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้นและมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอาจจะต้องนำข้อมูลเกี่ยวกับฤดูกาลมาเป็นข้อมูลร่วมในการวางแผนทำโปรแกรมการท่องเที่ยว 3) ประเด็นศักยภาพบุคลากรการท่องเที่ยว ที่เน้นการใช้ประโยชน์จากทุนมนุษย์ในชุมชนที่มีศักยภาพทั้งศักยภาพด้านการประมงพื้นบ้าน ศักยภาพด้านการเกษตร ศักยภาพด้านอาหารและศักยภาพการแปรรูปผลิตภัณฑ์ โดยจะต้องมีการพัฒนาทักษะการเล่าเรื่องและทักษะการให้บริการการท่องเที่ยวเพิ่มเติม 4) ประเด็นด้านศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ที่ชุมชนจะต้องพัฒนาด้านการรวมกลุ่มจากตัวแทนชุมชนที่มีศักยภาพแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้เหมาะสม มีรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวในทั้ง 3 หมู่บ้าน มีการกระจายกิจกรรมและกระจายรายได้ให้กับสมาชิก ทั้ง 3 หมู่บ้านอย่างเป็นธรรม ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยว 5) ประเด็นการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว โดยต้องให้ทั้ง 3 หมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม การท่องเที่ยว ทั้งคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงและเกี่ยวข้องโดยอ้อม เพื่อสร้างให้เกิดการรับรู้และยอมรับของสมาชิกในชุมชนด้วย

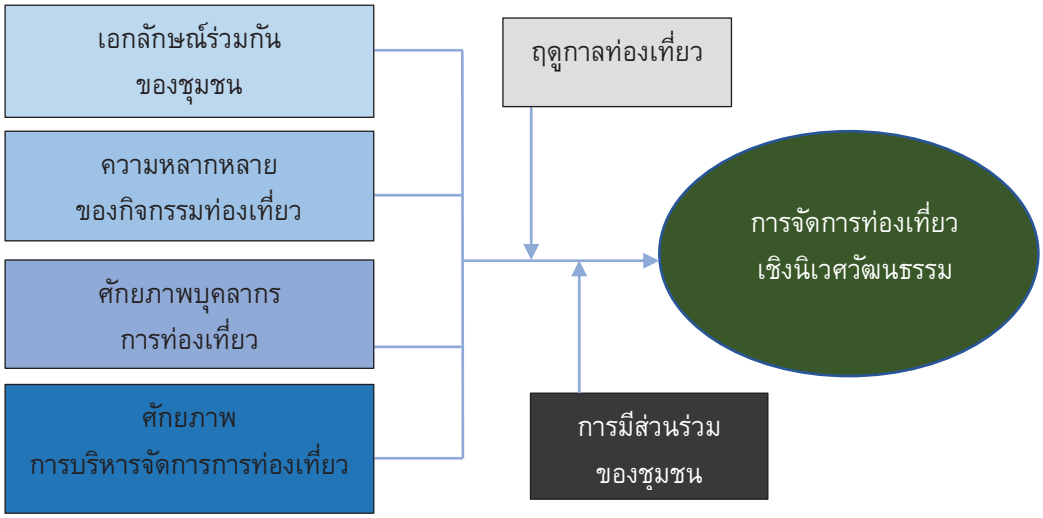

ภาพประกอบ 6 การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ในบริเวณห้วยลำพอก ตำบลกุดหวาย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

วิจารณ์และสรุปผล

1. ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของหมู่บ้านควายห้วยลำพอก คือ การมีทรัพยากร การท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ มีจุดดึงดูดใจที่มีคุณค่าทั้งทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนก็จะแตกต่างกันออกไป ชุมชนต้องค้นหาจุดเด่นที่แท้จริงของชุมชนตนเอง เพื่อนำมาออกแบบกิจกรรมและโปรแกรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ ภัทร์ธนกัลย์ เตี่ยไพบูลย์ (2557) พบว่า การกำหนดโปรแกรมท่องเที่ยว จะเกิดขึ้นและสำเร็จได้นั้น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของกิจกรรมและความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว การสร้างสิ่งที่ดึงดูดให้แก่นักท่องเที่ยว และสอดคล้องกลมกลืนกับสภาพธรรมชาติ วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น และสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวมากที่สุด คือ วิถีชีวิต ความเชื่อ เช่น ภูตผีวิญญาณ การตั้งบ้านเรือน โดยแหล่งท่องเที่ยวจะต้องสร้างการรับรู้ด้านภาพลักษณ์ สถานที่ท่องเที่ยว วัฒนธรรมท้องถิ่น และอัตลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ (นวพร บุญประสม และคณะ, 2564) สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แหล่งท่องเที่ยวต้องเป็นแหล่งธรรมชาติ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ ต้องมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นซึ่งสอดคล้องกับศักยภาพด้านทรัพยากรและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบริเวณ ห้วยลำพอก และควรมีกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามฤดูกาล และจัดทำเป็นปฏิทินท่องเที่ยวของชุมชน พิฑูรย์ ทองฉิม และ นิตติยา ทองเสนอ (2561) พบว่า การจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือหนึ่ง ที่สำคัญในการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวในชุมชน ได้ตลอดทั้งปี

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการวางแผนบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ด้านการปฏิบัติตามแผนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และด้านการติดตาม และประเมินผล การท่องเที่ยว มีความสำคัญต่อความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน จรัญญา คงเพชร (2564) พบว่า เงื่อนไขที่ส่งผลให้การจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำท่าคา จังหวัดสมุทรสงคราม ประสบความสำเร็จประกอบด้วยหลายปัจจัย ปัจจัยที่สำคัญเป็นอันดับแรก คือ การจัดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน รองลงมา คือ ภาวะผู้นำที่ได้รับการยอมรับ ความไว้วางใจของสมาชิกในชุมชนและการสนับสนุนจากหน่วยงายภายนอก ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอาจจะแตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน ซึ่งขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของชุมชน นโยบายและองค์กรภาครัฐ รวมทั้งด้านการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ของชุมชนนั้นๆ (ปิยธิดา ปาลรังสี และกุลพิชญ์ โภไคยอุดม (2559) นอกจากนี้ เสกสรรค์ สนวา และคณะ (2563: 269-271) พบว่า วิถีชีวิต ของคนในชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเกิดจากการมีส่วนร่วม ของคนในชุมชนต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือ (1) คนภายในชุมชนมีความสามัคคีและมีน้ำใจ เพราะทุกคนในชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการด้วยตนเอง (2) คนในชุมชนมีความภูมิใจต่อชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ทำให้เกิดการหวงแหนและอยากดูแลทรัพยากรชุมชนร่วมกัน (3) คนในชุมชนมีโอกาสในการทำงาน และมีรายได้จากการขายสินค้าที่ผลิตขึ้นจากชุมชนเอง และ 4) คนในชุมชนสามารถสร้างองค์ความรู้ ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ และการจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมได้นั้น ต้องทำให้เกิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารบ่อยครั้งเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (จริยาภรณ์ เจริญชีพ, 2560)

3. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมหมู่บ้านควายห้วยลำพอก คือ ควรมีรูปแบบ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เน้นจุดเด่นชุมชน ซึ่งมีวิถีชีวิตคนกับควายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนที่มีวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ เพราะความเป็นเอกลักษณ์จะเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ประไพพิมพ์ พาณิชสมัย (2560) พบว่า เอกลักษณ์ชุมชนทั้งด้านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ สถาปัตยกรรม ความเชื่อและศาสนา สามารถช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งทำให้ก่อให้เกิดรายได้ สร้างอาชีพให้แก่คนในชุมชน เป็นสิ่งที่ชุมชนจะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนเองได้ด้วย โดยชุมชนจะต้องจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่หลากหลายจากฐานทรัพยากรเชิงนิเวศและวัฒนธรรม โดยเชื่อมโยงให้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวของทั้ง 3 หมู่บ้าน เพราะการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงจะทำให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลาย นักท่องเที่ยวจะได้รับประโยชน์ในการเข้าชมจุดที่น่าสนใจของแต่ละชุมชน ซึ่งจะทำให้ได้รับความรู้และความเพลิดเพลินมากขึ้น (มัชฌิมา อุดมศิลป์ และคณะ, 2563) โดยต้องพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรจะต้องพัฒนาหลายด้าน สอดคล้องกับ เมธารัตน์ จันตะนี และ ลำยอง ปลั่งกลาง (2560) พบว่า ควรสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าความงดงามของวิถีชีวิตวัฒนธรรมของตน และพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้สามารถนำทรัพยากรมาจัดทำเป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวได้ และสิ่งสำคัญที่สุด คือ การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ชัยณรงค์ ศรีรักษ์ และ สุดสันต์ สุทธิพิศา (2563) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน คือ ปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัว ทัศนคติต่อผู้นำและทีมนำด้านการท่องเที่ยว และปฏิสัมพันธ์กันของสมาชิกชุมชน โดยชุมชนจะต้องมีกระบวนการในการหาข้อตกลงในการมีส่วนร่วม และมีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ให้คนในชุมชนได้รับรู้ร่วมกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ดังนี้

1.1 สร้างและอนุรักษ์สัตว์ พืช แหล่งธรรมชาติ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ งานหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีความดั้งเดิม เป็นเอกลักษณ์ รวมถึงดูแลทรัพยากรในชุมชนให้มีความอุดมสมบูรณ์ คงสภาพเดิม ไม่ถูกทำลายหรือไม่ให้มีสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เข้ามาแทนที่สภาพธรรมชาติ และควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายและมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนอย่างชัดเจน ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชน มุ่งสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ให้คนในชุมชน

1.2 พัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีความรู้ด้านการให้บริการการท่องเที่ยว รวมถึงพัฒนา ให้บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้บริการในแต่ละด้านมีความรู้เฉพาะด้าน เช่น ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ รวมถึงความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีประจำท้องถิ่น เพื่อให้ความรู้ให้กับนักท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมส่วนใหญ่จะมีความสนใจเฉพาะ และควรพัฒนาบุคลากรให้สามารถสื่อสารให้ได้หลายภาษาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.3 ให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือกับคนในชุมชน เพื่อจัดการท่องเที่ยว โดยให้มีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ ตั้งแต่กระบวนการ

วางแผนบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยให้กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน และให้ชุมชนมีส่วนร่วม ในการปฏิบัติตามแผนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว เช่น มีส่วนร่วมบริการสิ่งอำนวยความสะดวก มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวเช่น กิจกรรมพายเรือ กิจกรรม เรียนรู้ตามฐานต่าง ๆ หรือกิจกรรมบริการอาหาร เป็นต้น มีส่วนร่วมสนับสนุนงบประมาณวัสดุหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ท่องเที่ยว ส่งเสริมให้ชุมชนมีการก่อตั้งโครงการหรือกลุ่มอนุรักษ์ต่าง ๆ นอกจากนี้ ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วม ในด้านการติดตามและประเมินผลการท่องเที่ยว ทั้งในด้านควบคุมดูแลการใช้จ่ายงบประมาณในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ร่วมเก็บข้อมูล ติดตามและประเมินผลปัญหาและอุปสรรค ติดตามสถิตินักท่องเที่ยว ประเมินหรือรับรู้ผลการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ร่วมวิเคราะห์ประเมินผลกระทบต่อระบบนิเวศ แหล่งธรรมชาติ วิถีชีวิตของคนในชุมชน และร่วมติดตามและประเมินผลความสำเร็จของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนด้วย

2. หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย สำนักงานการท่องเที่ยวและการกีฬาสมาคมการท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ ควรสนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ป้ายบอกทาง จากเส้นทางต่าง ๆ มาถึงแหล่งท่องเที่ยวและส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาดการท่องเที่ยว เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น

3. กรมชลประทาน ควรสนับสนุนและส่งเสริมการใช้พื้นที่ร่วมกันให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน และควรดูแลไม่ให้กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมโดยภาพรวม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมหมู่บ้านควายห้วยลำพอก ต.กุดหวาย อ.ศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อนำความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวมาพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของชุมชน รวมทั้งทำการวิจัยเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวและเครือข่ายการตลาดการท่องเที่ยวต่อไป

เอกสารอ้างอิง

จรัญญา คงเพชร. (2564). ความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาตลาดน้ำท่าคา อำเภอ อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารสารพัฒนาสังคม, 23*(2), 42-51.

จริยาภรณ์ เจริญชีพ. (2560). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารสารสนเทศ, 16*(2), 85-97.

ชัยณรงค์ ศรีรักษ์ และ สุดสันต์ สุทธิพิศา. (2563). การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมและทัศนคติต่อกิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน แบบมีส่วนร่วมชุมชนบ้านท่าคอย อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ, 7*(2), 98-111.

นวพร บุญประสม และคณะ. (2564). แรงจูงใจและการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีอิทธิพลต่อการกลับมาเที่ยวซ้ำ กรณีศึกษา วัดสำคัญในจังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย*, *27*(1), 113-127.

ประไพพิมพ์ พาณิชสมัย. (2560). *การออกแบบอัตลักษณ์ ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนท่าแพ จังหวัดนครศรีธรรมราช* [วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะการออกแบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร]

ปิยธิดา ปาลรังสี และกุลพิชญ์ โภไคยอุดม. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ, 17(2), 99-110.*

พิฑูรย์ ทองฉิม และ นิตติยา ทองเสนอ. (2561). การเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเมืองรอง กรณีศึกษา ชุมชนบ้านเหมืองตะกั่ว ตำบลหนองธง อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง. *การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.*

ภัทร์ธนกัลย์ เตี่ยไพบูลย์. (2557). *ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน บ้านหัวนอนวัด ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา* [วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์]

มัชฌิมา อุดมศิลป์ และคณะ. (2563). การศึกษาแนวทางการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนเพื่อเชื่อมโยง การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม. *งานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 12 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.*

เมธารัตน์ จันตะนี และ ลำยอง ปลั่งกลาง. (2560). การพัฒนาศักยภาพบุคคลในชุมชนเพื่อจัดการด้านการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน ของชุมชนตำบลลาดชะโด อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, 19*(2), 45-55.

เสกสรรค์ สนวาและคณะ. (2563). การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวิถีชีวิตของคนในชุมชน. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 4*(1), 259-276.

Aaker,D.A., V. Kumar and T.X. Day. (2001). Marketing Research. New York: John Wiley & Sons.

Cronbach, L. J. (1970). *Essentialsofpsychologicaltesting*. 3 ed. NewYork: Harper & Row.

Hair, J. F. and others. (2006). *Multivariate data analysis*. (6th ed.). New Jersey: Pearson Education International.

Johnson-Conley. (2009). *Using community-based participatory research in the development of a consumer-driven cultural competency tool*. Ph.D Dissertation, University of Washington Graduate School.